

Институт за исторически изследвания при Българската академия на науките

ПРОЕКТ „БЪЛГАРИЯ – ИЗВОРИ И ДОКУМЕНТИ“

финансиран от Европейски Социален Фонд 2007 – 2013

Министерство на образованието, младежта и науката

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“

Преди началото на лятото на 2011 г. група колеги от Института за исторически изследвания при БАН, начело с доц. д-р Александър Гребенаров, предприе проучване на възможностите за кандидатстване с проектно предложение по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ към Европейски Социален Фонд 2007 – 2013. Обединихме се около темата за писмените извори и документи като фундамент на научните изследвания в областта на историята и като елемент, обединяващ специалистите от всички хронологични секции на Института. Освен това темата представлява благодатна почва за предаване на знанията и опита на по-зрялото поколение на по-младото. Тематичен акцент на проекта е 100-годишнината от Балканските войни, която ще бъде отбелязана подобаващо през есента на тази година и през пролетта на следващата. След сложна и продължителна процедура по оценяване на постъпилите няколко десетки проекта, в края на март 2012 г. Главна дирекция „Структурни фондове и международни образователни програми“ на МОМН излезе с позитивно за нашия проект решение, предоставящо на Института безвъзмездно финансиране от около 300 000 лв. В конкуренция с десетки проекта от цялата страна той е на първо място от всички участвали институти на БАН и на 4 позиция в общата класация, което е признание за неговата качествена изработка и добре избрана тематика. Той е първият спечелен институтски проект, предоставящ безвъзмездна финансова помощ в рамките на Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси“. На практика това бе последната възможност на Института за участие по програмата Европейски Социален Фонд 2007 – 2013, която завършва следващата година.

Проектът има за цел **подпомагане развитието на научния потенциал на младите изследователи и докторанти в ИИСТИ**, което съответства на целите на ОП „Развитие на човешките ресурси“ за подобряване качеството на живот в България чрез подобряване на човешкия капитал, постигане на заетост, повишаване на производител-

ността, достъп до качествено образование и учене през целия живот и засилване на социалното включване. През последните две десетилетия, в опита да се направи реформа в българската наука, хуманитарните науки, сред които и историческата в частност, се изправиха пред редица сериозни проблеми, възникнали в резултат от неразбирането на тяхната специфика.

Пример за тези трудности, произтичащи предимно от неразбирането на проблематиката, начините на функциониране и критериите за оценяване на резултатите в хуманитаристиката, е ставащото в дисциплините, съсредоточени върху изследването на националната култура като част от общоевропейската, където изследователските задачи не могат да се отделят от по-общата цел – мисия за създаване на обществен интегритет. Става дума за фундаментални задачи като запазване и развитие на националното културно наследство, поддържането и формирането на идентичността на индивида и обществото на българите с цел активно участие (както като индивиди, така и като общност) в създаването на съвременната цивилизация и полагането на фундамента за включване в „икономиката на знанието“, което е дългосрочна цел на ЕС.

Чрез проекта се цели **въвеждане и адаптиране на общоевропейски интерпретативни стандарти**, специфични за европейското мислене, на историчност, реструктуриране на знания и придобиване на нови умения за целите на постигането на обществения интегритет и хармонично развитие на научния потенциал на нацията. В този смисъл проектното предложение съответства напълно с целта на Приоритетна ос №3 на ОП „Развитие на човешките ресурси“, насочена към повишаване пригодността за заетост на работната сила чрез качествени услуги в образованието и обучението, ефективно работещи образователни и обучителни институции, устойчиви връзки между образованието, професионалното обучение и бизнеса.

„Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2020 г. “ посочва културно-историческото наследство като едно от своите приоритетните направления. Същото е заложено в чл. 5, ал. 3 на Закона за насърчаване на научните изследвания и следва да се интерпретира като ясен показател за политическа воля на отказ от реално битувашото към момента нежелание за приемане на културно-научния капитал като не по-малко важен от финансово-икономическия, а научните резултати – за не по-малко стойностни и ценни от резултатите в точните науки. Историческата наука в качеството ѝ на една от възможностите за интерпретиране, опазване и задаване на практически (в т. ч. и смислови) функционалности на културно-историческото наследство би могла да предложи реална „възвращаемост“ и значителна обществена полза. Затова преодоля-

ването на нейната обективна маргинализация както в общественото съзнание, от една страна, така и по отношение пригодността на създаваните от нея продукти, е крайно наложително.

Изучаването на културните явления, **грижата за опазването на културно-историческото наследство**, явяващи се фокус на историческата наука, са важен фактор за реализирането на Лисабонската стратегия (март 2000 г.) с основна цел постигане на икономика, основана на знанието. Тъй като основната задача на хуманитарните (исторически) изследвания е реализацията на фундаментални проекти с дългосрочно обществено – национално и общоевропейско – значение, то укрепването на научния потенциал в тази област е от стратегическо значение. Същото е заложено и в чл. 2, ал. 2 на Закона за насърчаване на научните изследвания. В най-пряк смисъл адекватното боравене с културно-историческото наследство е фундаментът за развитие на културния туризъм, което към настоящия момент е един от приоритетите на българската икономика и е залегнало в редица местни стратегии за развитие.

Проектът е насочен изцяло към **решаване на проблемите, които стоят пред младите изследователи от ИИСТИ** като техническа обезпеченост, възможност за набавяне на съвременна чуждестранна научна литература и периодични издания, достъп до он-лайн бази данни, възможности за представяне в международни научни среди, допълнителни обучения, повишаващи знанията, уменията и компетенциите. Чрез проекта ще се даде възможност за преодоляване на описаните дефицити, което ще доведе до укрепване на научния потенциал. Включените в проекта решения на неотложните проблеми на младите изследователи имат изцяло иновативен за Института характер. За пръв на ИИСТИ ще бъде дадена възможност в качеството му на престижна научна институция да застане зад развитието на своите бъдещи учени и да им осигури необходими условия за работа, контакти с водещи имена от средите на българската и световната историческа наука. Мултимедийните методи на обучение ще им дадат качествено нови умения и компетенции. Участниците в проекта, ще имат възможност да споделят опит с други докторанти, постдокторанти и млади учени от академичните институти и висшите училища чрез участието си в други научни форуми, което ще повиши ефекта от тяхната научна дейност. Ще бъде споделян натрупаният опит от проекта с други млади изследователи, като по този начин ефектът от изпълнените дейности ще бъде мултиплициран в по-широк кръг.

Европейските директиви за отпускане на безвъзмездно финансиране за развитие на човешките ресурси **не позволяват средства по одобрените проекти да се отчисляват директно за нуждите на обучаващата организация** (в случая ИИСТИ). Въпреки това в дейностите по проекта ще бъдат включени редица учени от Института. С цел генериране на „добавена стойност“ от неговата реализация, чрез дейностите по информационна публичност, ще бъде осигурен още по-голям отзвук на резултатите от изпълнените дейности и по този начин и други млади хора ще бъдат мотивирани да се включат в изследователска дейност и да потърсят професионална реализация в системата на Българската академия на науките. Всичко това косвено ще доведе до повишаване на качеството на научните резултати на ИИСТИ като цяло.

Допълнителната квалификация на младите изследователи от ИИСТИ ще се осъществи на първо място чрез предоставяне на **интерактивно обучение в три семинара** за придобиване на нови компетенции, знания и умения. Лектори ще бъдат водещи имена на българската историческа наука от ИИСТИ, ВТУ «Св. св. Кирил и Методий», ЮЗУ „Неофит Рилски“, НБКМ–БИА и други. Във всеки един от трите семинара целевата група ще се разпределя в 3 фокус-групи, съобразно интересите си. Докторантите и/или постдокторантите ще се представят със свои съобщения, ще участват в научни дискусии и ще придобият допълнителни компетенции като помощник-модератори в научните форуми. Семинарите ще бъдат предхождани от предварителни консултации под формата на работни срещи на обучителите с обучаемите от трите фокус-групи по отношение на техните доклади и представяното им. След приключване на семинарите, пак под формата на работни срещи, обучителите ще се ангажират с разбор и анализ на представянето на обучаемите и с подготовката на техните доклади за бъдещо отпечатване. Дейностите и темите на семинарите ще се разпределят по следния начин:

- *Първият семинар* ще се проведе във В. Търново, където ще бъде използвана специализираната база на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ и ще бъдат организирани практически занимания в лабораториите на Централния военен архив и в хранилищата на историческия музей в града. Ще бъде организирана кръгла маса за запознаване с научната проблематика, разработвана от младите колеги от Института и от съответните катедри на ВТУ.

- *Вторият семинар* ще се проведе в Благоевград, където на участниците в целевата група ще бъде предложено да използват уникалната и високотехнологичната база на ЮЗУ „Неофит Рилски” – Мултимедиен център по компютърна архивистика, дигитални архиви и история на местното самоуправление. Този единствен в страната център ще бъде от важно значение за работата на целевата група, тъй като част от дейностите по проекта са свързани с дигитализация на исторически извори. Теоретичните занимания ще се проведат на територията на Университета, а практическите – в лабораториите на окръжния архив, в хранилицата и сред експозициите на историческия музей. Ще бъде организирана кръгла маса за запознаване с научната проблематика, разработвана от младите колеги от Института и от съответните катедри на ЮЗУ.
- *Третия семинар* ще се проведе в София, където на младите учени ще бъде дадена възможност да използват документи от Централния държавен архив, Националната библиотека и други източници на информация. Ще бъде организирана кръгла маса за запознаване с научната проблематика, разработвана от младите колеги от Института и от другите сродни академически институти, както и от съответните факултети на СУ, НБУ и др., както и за обсъждане на бъдещи съвместни проекти, които биха могли да бъдат финансирани от Структурните фондове на Европейския съюз.

Международната конференция „100 години Балкански войни“, която ще се проведе през 2013 г. в София, ще бъде също своеобразна научно-методологична школа за членовете на целевата група. За мнозина от тях това ще бъде първа изява на важен за науката и обществото форум. Разнообразието на теми и гледни точки на конференцията ще предостави възможност за размисли, сравнения и изводи за събитие със 100-годишна давност, предопределило съдбата на милиони хора на Балканите. На нея младите изследователи ще имат възможност да дискутират и отстояват свои тези пред авторитетна аудитория, включваща утвърдени учени от страната и чужбина, държавници и политици, журналисти и общественици. Ще придобият и научен опит за ръководене на заседания, както и организационни умения за провеждане на значим международен форум. Докладите на участниците в конференцията, в това число и на участниците от целевата група и на гостите от чужбина, ще бъдат публикувани в научен сборник, като докладите на чуждестранните учени ще бъдат преведени на български език. Сборникът

ще представлява първо по рода си двуезично издание – българските доклади ще бъдат преведени на английски език.

Участниците в проекта ще се включат в издирването на архивни и печатни материали за издаване на **сборник с нови извори и документи за войните**, превърнали се в едно от най-значимите събития от историята на Югоизточна Европа. Негови съставители ще бъдат членове от целевата група, които ще работят съвместно с историци от архивни учреждения в страната и ще бъдат направлявани от по-опитен колега – член на екипа.

За конференцията ще бъде изработен **документален филм** по повод 100-годишнината от Балканските войни. Участниците от целевата група, под ръководството на екип от хабилитирани учени от ИИСТИ, ще издирят, подберат и подготвят документите и материалите според създадения от нас оригинален сценарий. Филмът ще представи на специализираната и широката публика новия тип етос на съвременния изследовател заедно с кадри от историческата епоха. Ще бъде използвана такава снимачна техника, чиито технически параметри ще позволяват излъчване и разпространение на филма в телевизии и електронни медии при интерес и поискване от тяхна страна. Форматът на снимане ще позволява неговото копие да бъде разпространявано и с образователна цел в училищата или при организирането на последващи събития. Филмът ще бъде популяризиран и чрез на институтския сайт.

По време на международната конференция целевата група ще организира **тематична изложба**. На нея ще бъдат илюстрирани извори и документи за българския обществено-политически живот и международни събития, за военни формирования, организации и паметни сражения, за отделни лица – държавници, политици, военни дейци, интелектуалци и др., свързани с епохата. След приключване на проекта изложбата ще продължи да се представя при организиране и честване на годишнината от Балканските войни. Чрез документалния филм и тематичната изложба ще се постигне устойчивост на резултатите от проекта и своеобразна „добавена стойност“ след неговото приключване.

Мобилността на младите учени от ИИСТИ, включени в целевата група по проекта, ще бъде улеснена чрез краткосрочни работни посещения на постдокторанти в университети и библиотеки на страни-членки на ЕС. В чужбина младите изследователи ще се запознаят с архивни фондове, литература и документи, които не са достъпни в

България, но са важни за научното им развитие; ще имат възможност да контактуват с водещи учени в тяхната изследователска област, както и с млади колеги, техни връстници и бъдещи съкеипници в научното поприще.

Осигуряването на **достъп до съвременни научни он-лайн издания и бази данни** ще осигури дистанционен достъп на представителите на целевата група до библиотеки с пълнотекстови издания в областта на хуманитарните и социалните науки. Докторантите ще имат достъп до източници на информация, които ще бъдат в помощ на подготовката на дисертационния им труд, и които не биха могли да използват по друг начин. Постдокторантите ще разширят и обогатят контакта си с продуктите на интелектуалния труд на техни колеги в чужбина и ще получат достъп до нови форми на представяне на научни трудове.

Печатната литература е основен инструмент за работата на целевата група. Чрез **купуването на съвременни или класически издания** младите хора ще бъдат приобщени към актуалните постижения на съвременната историческа мисъл и новите интерпретативни инструменти на научното историческо мислене и писане. Набавената по този път чуждестранна литература ще допринесе за по-качествено разработване на техните научни трудове и публикации. За нуждите на целевата група ще бъдат купени цели годишници от някои периодични издания, с които библиотеката на Института впоследствие ще попълни своите липси.

Предоставянето на **стипендии за докторантите** в размер на 120 лева на месец за периода на времетраене на проекта ще подпомогне тяхната работа и ще повиши мотивацията на младите хора като цяло за участие в докторски програми.

С усилията на участниците в целевата група и методичното ръководство на хабилитирани колеги и софтуерни специалисти от ИИСТИ ще бъде разработен и качен на сайта на Института (в подсайта на проекта) **специализиран софтуерен продукт**, чрез който ще бъде дадена възможност за неограничен он-лайн достъп до основна информация историята на България. Чрез внедряването на съдържанието на софтуерния продукт се цели преодоляване на „социалната изолация” на научните изследвания и привиждането им във вид, достъпен за езика на обществото. Дейността има смисъла на практическо овладяване на съвременния социален език от страна на представителите на целевата група и на нов тип етос на социална ангажираност.

С помощта на участниците от целевата група по проекта ще бъде събрана и подготвена информация, необходима за изграждането на софтуерния продукт. Предлагането на нестандартни подходи за запознаване с българската история, използването на

съвременните технологии и подходи за предоставяне и намиране на нужната информация ще подобри качеството на образованието и обучението в България. Използването на иновативни подходи за представяне на българската история чрез сайта на Института ще опосредства работата на целевата група и ще ѝ даде възможност да бъде в крак със съвременните модели на научноизследователска и популяризаторска работа.

За обезпечаване на изследователската работа на младите учени с необходимия технически инструментариум **ще бъде закупена необходимата техника и консумативи за работата**: лаптопи, настолни компютърни конфигурации с лицензиран софтуер, мултифункционални устройства, дигитален проектор, UPS и др., както и професионален фотоапарат за качествено отразяване на всички събития, които ще бъдат организирани по проекта. Специално за издаването на средновековни извори за българската история ще бъде набавен уникален **софтуерен продукт за разчитане** и запазване в редактируем формат **на старогръцки и средногръцки текстове**.

Институтът за исторически изследвания към БАН е най-престижната институция в областта на запазване на културно-историческото наследство в Република България и чрез този проект ще бъде постигнат ефектът на надграждащото и устойчиво въздействие за по-високо качество на научноизследователската му дейност, изразени в повишаване на знанията и уменията на младите учени по издирване, интерпретиране и издаване на писмени извори и документи за българската история. Това винаги е било, в момента е и винаги ще бъде едно от фундаменталните направления и отговорности на историческата наука изобщо, както и основно средство за запазване на културно-историческото наследство и национална идентичност на българския народ.

От групата за оперативно ръководство на проекта